

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»

ЦЮЦЮПА СВІТЛАНА ВІТАЛІВНА

УДК 65.012.8

**УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів
господарської діяльності

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

КИЇВ-2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі управління фінансово-економічною безпекою Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК».

Науковий керівник: кандидат технічних наук, доцент
Чернозубкін Ігор Олександрович,
Університет економіки та права «КРОК»
доцент кафедри міжнародних відносин та
суспільних комунікацій, директор центру
інформаційних технологій

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Живко Зінаїда Богданівна, Львівський
державний університет внутрішніх справ
завідувач кафедри менеджменту

кандидат економічних наук
Кириченко Оксана Сергіївна,
Товариство з обмеженою
відповідальністю «Ст-Груп» заступник
директора із економіки

Захист відбудеться "31" серпня 2016 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.130.01 Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, Україна, м. Київ, вул. Лагерна, 30-32, кім. 245.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Лагерна, 30-32, кім. 236.

Автореферат розісланий "29" липня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент

Н. М. Літвін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасних умовах господарювання забезпечення економічної безпеки підприємства визначається необхідністю досягнення стабільності функціонування та головних економічних цілей і завдань діяльності підприємства, що може здійснюватися лише в умовах ефективного функціонування фінансової, правової, технологічної, кадрової, інтелектуальної та інформаційної складової. Особливого значення в контексті забезпечення належного рівня економічної безпеки набуває управління інформацією суб'єкта господарювання, що обумовлено високим рівнем інформатизації всіх управлінських процесів, необхідністю оперативно вирішувати поточні економічні проблеми на основі аналізу зовнішньої та внутрішньої інформації.

Недосконалість управління інформаційними процесами на етапі збору, формування, аналізу, руху інформації підприємства може негативно вплинути на прийняття стратегічних і тактичних рішень, що у свою чергу дестимулюватиме його діяльність у напрямках: зменшення присутності підприємства на ринку, підвищення ймовірності втрати конкурентних переваг, зниження рівня якості товарів і послуг, унеможливлення отримання доступу до кредитів чи інвестицій, створення загроз кримінального переслідування керівництва, погіршення економічних результатів підприємства, що несе загрози його економічній безпеці. Іноді керівний склад підприємства неефективно здійснює свої функції щодо залучення можливостей інформаційних систем у вирішенні завдань забезпечення належного рівня економічної безпеки. У такому разі набуває актуальності процес управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства.

Серед проблем управління інформацією та її руху на підприємствах можна виділити проблеми відсутності узгодженості економічних даних різних джерел у процесі планування та контролю діяльності підприємства, недостатності технічного та кадрового забезпечення в процесі управління інформаційними потоками, відсутності належної синхронізації інформаційних потоків між структурними підрозділами підприємства, недостатній рівень комп'ютеризації та програмного забезпечення тощо. Так, відповідно до міжнародного рейтингу країн світу за індексом розвитку ІКТ та їх застосування на підприємствах у 2014 році Україна посідала 73 місце з індексом 5,15%, тоді як провідні європейські країни займають: Данія перше місце з індексом 8,86%, Швеція – третє (8,67%), Велика Британія – п'яте (8,5%) та ін. Натомість, налагодження ефективної системи управління та руху інформацією на сучасному підприємстві дасть можливість прискорити надходження інформації на підприємство, зменшити ризики втрати інформації в процесі її руху, оперативно забезпечити інформаційний потік між різними структурними підрозділами, що дасть змогу здійснювати ефективне управління та контроль за економічними процесами і забезпечити належний рівень економічної безпеки підприємства, що й обумовлює актуальність обраної тематики дослідження.

Дослідженню проблем економічної безпеки підприємств приділяли свою увагу такі зарубіжні та вітчизняні науковці: В.Г. Алькема, О.В. Ареф'єва, Ю.В. Бабанова, В.А. Богомолів, З.М. Борисенко, З.С. Варналій, Т.Г. Васильців,

В.М. Геєць, С.О. Грунін, Л.І. Донець, З.Б. Живко, О.І. Захаров, С.Ф. Покропивний, Т.М. Іванюта, М.О. Кизим, О.А. Кириченко, О.С. Кириченко, А.В. Кірієнко, Т.С. Клебанова, Г.В. Козаченко, В.В. Крутов, С.М. Лаптев, Н.М. Літвін, Ю.Г. Лисенко, І.П. Мігус, В.І. Мунтіян, А.В. Нікітіна, І.П. Отенко, І.Л. Петрова, В.В. Рокоча, В.В. Токар, В.С. Сідак, І.І. Циглик та інші. У своїх працях автори висвітлюють проблематику управління економічною безпекою підприємств як у цілому, так і за її складовими елементами. Значну увагу приділено обґрунтуванню сутності економічної безпеки, її складових елементів, необхідності всебічного дослідження цього явища, запропоновано різні підходи до оцінки.

Дослідженню визначення сутності інформації та її класифікації, інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності підприємств присвятили свої роботи такі зарубіжні та вітчизняні науковці: В.І. Аранчій, А.І. Берлач, Т.Б. Воронков, В.В. Домарєв, А.В. Жуков, О.І. Захаров, І.Р. Конєєв, С.Ф. Лазарева, І.О. Нетреба, І.І. Новаківський, А.В. Олійник, В.М. Охріменко, Р.Ф. Ситник, В.С. Сідак, А.А. Стрельцов, В.І. Терехов, Г.А. Титоренко, А.М. Ткаченко, І.О. Ушакова, В.Л. Цимбалюк, Е.В. Чергенець, І.О. Чернозубкін, В.М. Щербина, В.І. Ярочкін та інші. У працях цих авторів з різних точок зору висвітлено сутність інформації, зокрема щодо інформаційної безпеки підприємств, сформульовано підходи до класифікації інформації. Основні наукові здобутки цих та інших учених щодо аспектів інформаційного середовища діяльності підприємств імplementовано на законодавчому рівні.

Незважаючи на значну кількість досліджень за обраною тематикою, стан проблематики управління інформацією для забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємства ще не достатньо вивчений, оскільки не виокремлено основи управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства, у тому числі з точки зору аналізу загальних положень цього процесу та особливостей побудови з урахуванням значного впливу мережі Інтернет у діяльності підприємства та розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Дослідження обраної теми потребує систематизації складових управління інформацією системи забезпечення економічної безпеки підприємства, які впливають на стан ефективності її функціонування при провадженні ним господарської діяльності та їх аналізу, оцінки й удосконалення на підставі інструментарію сучасної безпекології.

Наукове завдання проведеного дослідження полягає в розробленні теоретико-методичних засад управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства, обґрунтуванні моделей та інструментарію удосконалення управління інформацією для забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проведено відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри управління фінансово-економічною безпекою Університету економіки та права «КРОК». У дослідженні використано результати виконання науково-дослідної роботи за темою «Забезпечення захисту економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності в умовах євроінтеграції України» (номер державної

реєстрації 0114U006338). У її межах автор виконала дослідження особливостей управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств з урахуванням сучасних інформаційних технологій, відповідно до чого запропоновано напрями вдосконалення цього процесу та оцінено економічну ефективність наведених автором пропозицій.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є наукове обґрунтування теоретичних засад і прикладних аспектів управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства.

Реалізація поставленої мети обумовила виконання таких завдань:

- дослідити сутність і складові управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства;
- узагальнити та систематизувати теоретико-методичні засади поняття «інформаційно-аналітична підсистема забезпечення економічної безпеки підприємства»;
- здійснити діагностику інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки машинобудівних підприємств в Україні з використанням статистичних методів;
- дослідити складові інформаційного забезпечення в системі економічної безпеки вітчизняних підприємств;
- розробити методичні підходи до визначення потреби в необхідних інформаційних ресурсах системи забезпечення економічної безпеки підприємства;
- формалізувати процес управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства та визначити його основні етапи;
- розробити модель вибору (ранжування) альтернатив управління інформацією системи забезпечення економічної безпеки підприємства на основі використання існуючих інформаційних технологій з метою ефективного її функціонування;
- удосконалити алгоритм управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства, що складається із взаємопов'язаних поліструктурних підсистем, з метою здійснення цілеспрямованого організуючого впливу на ці підсистеми та забезпечення належної ефективності їх функціонування.

Об'єктом дослідження є процес управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства.

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні засади управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства.

Методи дослідження. Використані в роботі методи зумовлені метою і завданнями дисертаційної роботи, зорієнтовані на систематизацію та аналіз сформованих моделей управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємств, а також способів удосконалення цього процесу. Зокрема, під час проведення дослідження використано методи: логічного узагальнення і наукової абстракції – для уточнення поняття «система забезпечення економічної безпеки підприємства», «управління інформацією у системі

забезпечення економічної безпеки підприємства» і класифікації її складових елементів (розділ 1, пп. 1.1); системного і порівняльного аналізу – для систематизації підходів до управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства (розділ 1, пп. 1.2; розділ 2, пп. 2.2); дослідницько-статистичний та аналітичний – для дослідження передумов і зовнішніх чинників формування системи інформаційного забезпечення підприємств (розділ 2, пп. 2.1); економіко-математичного моделювання – для оцінки та прогнозування стану економічної безпеки на основі використання інформації підприємств, оцінки ризику банкрутства підприємства (розділ 2, пп. 2.2; розділ 3, пп. 3.2); систематизації і логічного узагальнення – для формування складу актуальних елементів системи інформаційного забезпечення діяльності підприємств (розділ 2, пп. 2.3); індукції і дедукції – для формування висновків і практичних рекомендацій щодо забезпечення економічної безпеки підприємства з використанням сучасних інформаційних систем (розділ 2, пп. 2.3; розділ 3, пп. 3.1-3.2); моделювання і прогнозування – моделі ранжування (вибору альтернатив) управління інформацією системи забезпечення економічної безпеки підприємства (розділ 3, пп. 3.2-3.3).

Опрацювання даних здійснювалося з використанням сучасних комп'ютерних технологій. Інформаційну базу дисертаційного дослідження становлять зведені статистичні дані Державної служби статистики України та фінансові звіти машинобудівних підприємств, законодавчі та нормативні документи.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:
уперше:

– запропоновано модель вибору (ранжування) альтернатив управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства на основі використання існуючих інформаційних технологій: (A1 – використання інформаційних ресурсів для збереження параметрів виробництва; A2 – використання інформаційних ресурсів для стабілізації діяльності: оптимізація витрат на виробництво; A3 – використання інформаційних ресурсів для конкурентних переваг; A4 – використання інформаційних ресурсів для активізації інноваційної діяльності: короткостроковий потенціал; A5 – використання інформаційних ресурсів для реалізації підприємницької ідеї: довгостроковий потенціал) з метою забезпечення економічної ефективності її функціонування;

– сформовано комплекс складових інформаційного забезпечення економічної безпеки досліджуваних підприємств і здійснено їх якісну оцінку, за такими параметрами: техніко-технологічні (спеціалізоване програмне забезпечення та технології; спеціалізовані технічні засоби); інформаційні (збір первинної інформації; збір вторинної інформації; аналітичні дослідження та прогнози); методологічні (науково-теоретичні методики обробки та збору інформації; загальнонаукові методи обробки даних; аналітичні методи обробки даних); суб'єктні внутрішнього обслуговуючого персоналу; наявність зовнішнього обслуговуючого персоналу, і проведено діагностику величини

стратегічного розриву між бажаним і фактичним станом управління інформаційним портфелем підприємств;

удосконалено:

– трактування сутності поняття «система забезпечення економічної безпеки підприємства», що визначається як сукупність економічних відносин, пов'язаних із управлінням діяльністю підприємства, спрямованим на досягнення поставлених стратегічних цілей шляхом використання різних методів захисту від деструктивного впливу на нього внутрішніх і зовнішніх чинників, загроз та небезпек, яка складається з таких основних елементів: об'єкти; суб'єкти; принципи; функціональні складові; загрози; індикатори оцінки системи забезпечення економічної безпеки та трактування сутності «управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства», що визначається як цілеспрямований процес планування, організації, підбору кадрів, організування та координації різних видів інформаційної діяльності та контролю за ними, здійснюваний на основі комплексного використання всіх видів інформації, наявної на підприємстві та за його межами, а також сучасного програмного та технічного забезпечення з метою досягнення цілей інформаційного забезпечення роботи системи забезпечення економічної безпеки підприємства.

– трактування сутності поняття «інформаційно-аналітична підсистема забезпечення економічної безпеки підприємства», що визначається як сукупність методичних, технічних, програмних, технологічних засобів, показників і методів оцінки й аналізу, яка функціонує на принципах системності, автоматизації, розвитку, безперервності, відкритості, масштабування, законності, взаємної відповідальності та є важливим елементом системи забезпечення економічної безпеки підприємства.

– алгоритм управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства, що має вертикальну структуру і складається із взаємопов'язаних поліструктурних підсистем: інформаційно-аналітичного забезпечення (С1), управління фінансами (С2), правового забезпечення (С3), кадрового забезпечення (С4), інноваційно-інвестиційного забезпечення (С5), техніко-технологічного забезпечення (С6) та управління екологічною безпекою (С7), яка, на відміну від існуючих, дає змогу здійснювати цілеспрямований організуючий вплив на ці підсистеми з метою забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємства.

набули подальшого розвитку:

– формалізація процесу управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства, що складається з таких етапів: визначення цілей, планування (розроблення альтернативних планів діяльності підприємства; перевірка і затвердження планів структурних підрозділів; надання інформації для складання планів; розроблення альтернативних методик забезпечення економічної безпеки); збір і обробка обліково-економічної інформації для прийняття рішень щодо планування економічної безпеки, здійснення контролю, використання аналітичної функції; використання інформаційних ресурсів - підготовка рекомендацій і вироблення

альтернативних варіантів у прийнятті рішень щодо забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємства;

– методичні підходи до визначення потреби в необхідних інформаційних ресурсах системи забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств, спроможної підтримувати належний рівень їх економічної безпеки, на підставі яких сформовано перелік інформаційних факторів впливу на економічну безпеку та досліджено дію ряду чинників, зокрема: витрат на інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки та частки витрат на інформаційне забезпечення економічної безпеки у валовій реалізації;

– підходи до систематизації складових діагностики інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки машинобудівних підприємств в Україні, що, на відміну від існуючих, більш повно враховують техніко-економічні особливості суб'єктів галузі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені в дисертаційній роботі положення дали змогу сформуванню науково-обґрунтованих пропозицій щодо формування моделі управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства та обґрунтування пропозицій удосконалення цього процесу.

На основі запропонованої в роботі моделі вибору (ранжування) альтернативних сценаріїв управління інформацією запропоновано використання вже існуючих інформаційних технологій; вкладання коштів у сучасні інформаційні технології та розробки власних інформаційних технологій, що дасть змогу досягнути забезпечення належного рівня економічної безпеки. Одержані практичні результати за умови адаптації можуть бути використані переважною більшістю галузевих підприємств України з метою забезпечення економічної безпеки. Результати роботи було використано в практиці досліджуваних підприємств: ФО-П І.Є. Гайворонська (довідка №27 від 12 січня 2015 р.); ФО-П Д.В. Селюнін (довідка №25/1 від 26 січня 2016 р.); ТОВ «Фірма «ОСТІН» (довідка №2-0215 від 2 лютого 2015 р.); ТОВ «Богдан-Лізинг» (довідка №33 від 10 лютого 2015 р.); ТОВ «СТАЛЕВІ ДВЕРІ КОМУНАР» (довідка № 5 від 23 лютого 2015 р.); ФО-П Т.М. Нановський (довідка №10 від 20 квітня 2015 р.); а також у навчальному процесі Університету економіки та права «КРОК» (довідка від 2 березня 2015 р.).

Особистий внесок здобувача.

Дисертаційне дослідження є результатом самостійного наукового дослідження автора. У результаті самостійного виконання за дисертаційним дослідженням опубліковано відповідні напрацювання. У роботі, опублікованій у співавторстві, авторові належить 0,42 друк. арк. Автором проведено аналіз основних показників функціонування комп'ютерних соціальних мереж в Україні.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження представлено й обговорено на різних конференціях, зокрема: Науково-практичній конференції молодих учених «Психологія та безпека бізнесу» (м. Київ, 30 травня 2012 р.), Третій міжнародній науково-практичній конференції «Виклики та потреби бізнесу XXI ст.» (м. Київ, 29 листопада 2012 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Трансформація національних

моделей економічного розвитку в умовах глобалізації» (м. Київ, 20-22 листопада 2013 р.), Науково-практичній конференції молодих учених «Актуальні питання розвитку суб'єктів господарювання в умовах економічної нестабільності» (м. Київ, 6 грудня 2013 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки» (м. Черкаси, 28-30 березня 2014 р.)

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 12 публікаціях автора, із них 6 у наукових фахових виданнях України (5 особистих та одна у співавторстві), 2 публікації в зарубіжному виданні та 4 особистих публікацій у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 5,13 друк. арк.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Основний зміст дисертації викладений на 181 сторінці. Робота містить 34 рисунки, 41 таблицю, список використаних джерел складається з 267 найменувань і 14 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено проблемні аспекти дослідження для подальшого вирішення та наукового розроблення, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **розділі 1 «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА»** досліджуються питання, пов'язані з визначенням сутності управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства, теоретико-методичні засади та сучасні механізми, що його визначають.

У **підрозділі 1.1 «Сутність та складові управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства»** здійснено послідовне дослідження сутності понять: «економічна безпека підприємства», «система економічної безпеки підприємства», «система забезпечення економічної безпеки підприємства», «управління інформацією»; проведено дослідження сучасних підходів до формування системи забезпечення економічної безпеки підприємств, яке дало змогу визначити це поняття як сукупність економічних відносин, пов'язаних із управлінням діяльністю підприємства шляхом мінімізації впливу на нього внутрішніх і зовнішніх загроз та досягнення поставлених стратегічних цілей. Серед основних елементів системи забезпечення економічної безпеки підприємства можна виділити: об'єкти; суб'єкти; принципи; функціональні складові; загрози; індикатори оцінки. Для більш широкого уточнення понятійного апарату в дисертаційному дослідженні під управлінням інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства розуміється цілеспрямований процес планування, організації, підбору кадрів, управління, координації різних видів інформаційної діяльності та контролю за ними, здійснюваний на основі комплексного використання всіх видів інформації, наявної на підприємстві та за його межами, а також сучасного програмного та технічного забезпечення з метою

досягнення цілей інформаційного забезпечення роботи системи економічної безпеки підприємства.

У *підрозділі 1.2 «Управління інформацією як складова системи забезпечення економічної безпеки підприємства»* визначено, що сукупність управлінської інформації входить в інформаційне забезпечення діяльності підприємства. Фактично всі рішення, які приймаються вищим керівництвом підприємств, потребують різного роду обґрунтувань та передбачення можливих наслідків. Існує можливість здійснення таких дій шляхом вивчення масиву вхідної та вихідної інформації, виконання певних аналітично-розрахункових дій і моделювання варіантів розвитку сценаріїв, пов'язаних із реалізацією управлінських рішень. Якість прийнятого рішення, що матиме прямий вплив на рівень його економічної безпеки, залежить від того, як керівництво підприємства використовує інформаційний ресурс. Тобто, значна кількість окремих параметрів економічної безпеки підприємства залежить від того, яким чином управлінсько-виконавчий персонал зможе використати на свою користь наявну сукупність інформації, причому зниження великої кількості показників економічної безпеки, на думку автора, може відбутися за умови недостатнього врахування інформаційних потоків. Зокрема, якщо підприємство не враховує факт зростання присутності конкурентів на ринку і нарощування ними якості продукції з лібералізацією цінової політики, то воно у короткостроковій перспективі може знизити обсяги продажу продукції, відповідно недоотримати фінансові ресурси для погашення кредиту, знизити платоспроможність, а отже – погіршити свою економічну безпеку.

У *підрозділі* встановлено, що необхідними для формування процесу управління інформацією системи забезпечення економічної безпеки підприємства є такі блоки інформації: політико-правова інформація, техніко-технологічна інформація, ринкова інформація, фінансово-інвестиційна інформація, інтелектуально-кадрова інформація, облікова інформація, планово-економічна інформація, інформація про стандартизацію і сертифікацію, екологічна інформація.

У *підрозділі 1.3 «Місце інформації та комунікацій у системі забезпечення економічної безпеки підприємства»* встановлено, що стан економічної безпеки підприємства базується на тому, наскільки ефективно службам цього підприємства вдається запобігати загрозам та небезпекам, факторам негативного впливу на різноманітні аспекти господарської діяльності. Джерелами таких негативних впливів можуть бути усвідомлені чи неусвідомлені дії людей, організацій, у тому числі органів державної влади, міжнародних підприємств чи підприємств-конкурентів, а також збіг об'єктивних обставин, наприклад: стан фінансово-економічної кон'юнктури на зовнішніх і внутрішніх ринках, високотехнологічні результати наукових досліджень, підкріплені технологічними розробками, непередбачувані ситуації тощо.

На основі існуючого теоретико-методологічного базису систематизовано та опрацьовано алгоритм управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства, що складається із взаємопов'язаних підсистем та передбачає здійснення постійного контролю, коригування й

удосконалення систем інформаційного забезпечення, щоб оптимально пристосовуватися і реагувати на зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищах, характері ризиків і загроз, а також зміни в законодавчому полі, появу на ринку недобросовісних конкурентів, зміну форм і методів протиправної діяльності, переліку конфіденційної інформації та інших чинників. Схематично алгоритм управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства можна представити таким чином (рис. 1). З цього рисунка видно, що побудований алгоритм забезпечення економічної безпеки підприємства повинен базуватися навколо інформаційного простору, оскільки досягти значних економічних результатів діяльності, а отже, економічної безпеки без використання інформаційних технологій неможливо.

Система прийняття рішень керуючою системою має вертикальну структуру та складається із взаємопов'язаних підсистем С1, С2, С3, С4, С5, С6, С7. Останні, у свою чергу, можуть мати свою підструктуру. Основу становлять вхідні інформаційні потоки внутрішньої та зовнішньої інформації С1. Алгоритм управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства може мати різний ступінь структуризації та формалізації.

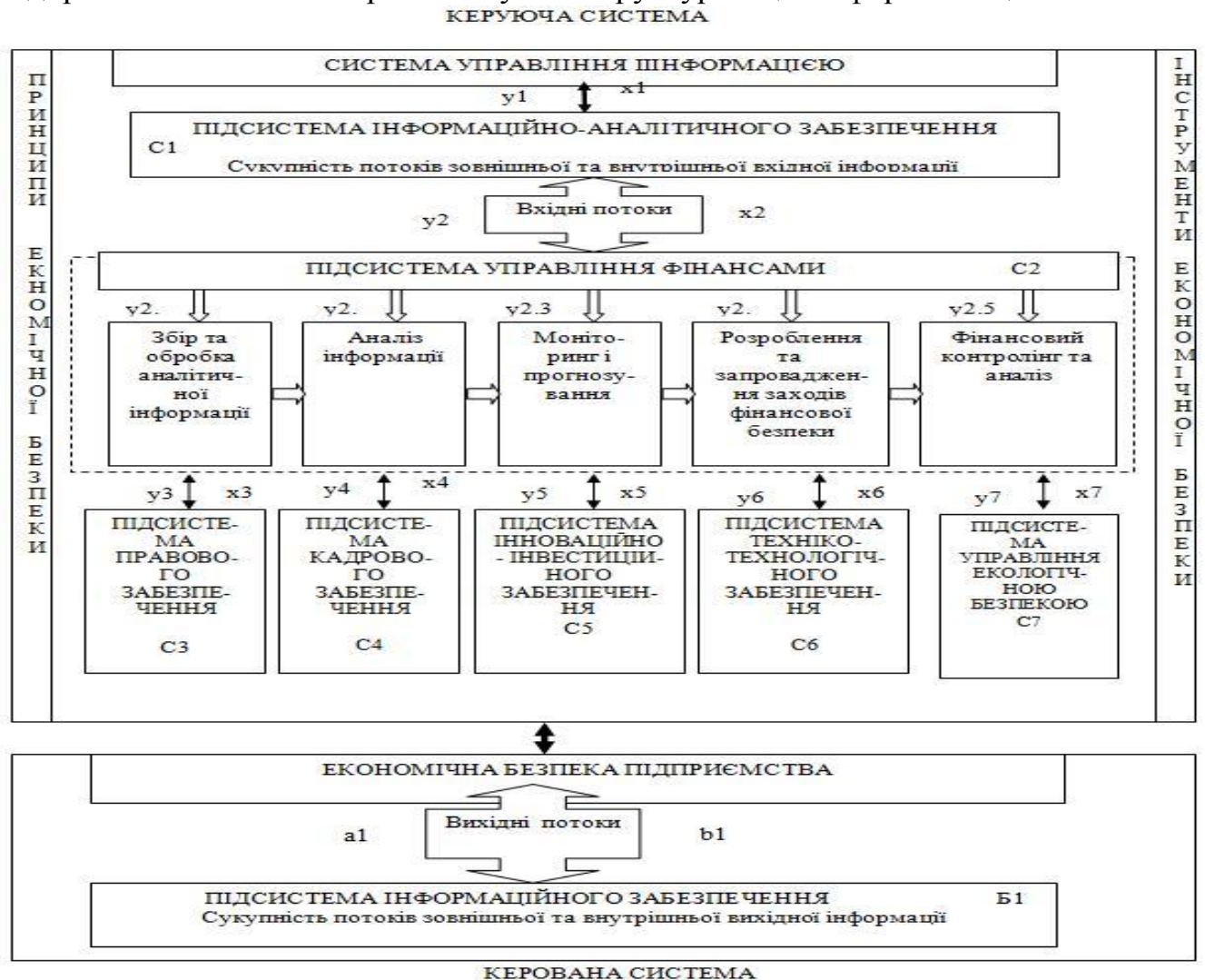

Рис. 1. Алгоритм управління інформацією системи забезпечення економічної безпеки підприємства*

Джерело: укладено автором за даними наукових джерел

Результатом функціонування цього алгоритму є надходження необхідних для процесів управління ресурсів та інформації відповідно до системи пріоритетних інтересів підприємства, мінімізація витрат на залучення інформаційних ресурсів.

У розділі 2 **«ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ»** проаналізовано тенденції розвитку та використання сучасних інформаційних технологій у забезпеченні економічної безпеки вітчизняних підприємств, досліджено підходи до управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки вітчизняного підприємства з використанням сучасних технологій, вивчено наявний досвід формування системи інформаційного забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств.

У підрозділі 2.1 **«Стан розвитку та використання сучасних інформаційних технологій у забезпеченні економічної безпеки вітчизняних підприємств»** встановлено, що роль інформації та інформатизації в діяльності вітчизняних підприємств протягом 2008-2014 рр. зростала. Про це свідчить нарощування інноваційної активності підприємств, зростання комп'ютеризації бізнесу, упровадження різноманітного програмного забезпечення, поглиблення присутності підприємств у мережі Інтернет, зокрема в соціальних мережах. За рахунок цього підвищується оперативність і якість прийнятих управлінських рішень, що в кінцевому підсумку дає змогу підвищувати рівень економічної безпеки за рахунок належного управління інформацією.

Оцінка стану використання сучасних інформаційних технологій дала змогу встановити, що процес формування економічної безпеки підприємства залежить від ступеня інноваційності економіки держави та самого підприємства, що, у свою чергу, збільшує ступінь реалізації потреб суспільства, забезпечує розвиток підприємств і забезпечення належного рівня їх конкурентоспроможності. На формування економічної безпеки підприємства суттєвий вплив мають інновації, представлені винаходами, новими технічними досягненнями, що змінюють стан техніки, спроможні вдосконалити виробничі процеси та якість товарів і послуг за рахунок заміни застарілих ресурсів і засобів.

У підрозділі 2.2 **«Діагностика інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки машинобудівного підприємства з використанням статистичних методів»** здійснено аналіз системи управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки таких підприємств: ПАТ «Агроресурс», ПАТ «Красилівський машинобудівний завод» (ПАТ «КМЗ»), ПАТ «РОСС», ПАТ «Машзавод», ТОВ «Завод Атонмаш», ТОВ «Атонсервіс», ТОВ «Інвесттехнопром», ТОВ «Житомиртепломаш» і ТОВ СП «Укрінтерм».

Встановлено, що відповідний рівень економічної безпеки підприємства значною мірою залежить від складу кадрів, їхнього інтелекту та професіоналізму (табл. 1).

Динаміка частки витрат на інформаційне забезпечення економічної безпеки у валовій реалізації та рівня інформаційної безпеки, % *

№ зп	Показники	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення у 2014 р до 2010 р. тис. грн, +/-
Частка витрат на інформаційне забезпечення економічної безпеки в чистому доході							
1	ПАТ «Машзавод»	2,914	9,683	9,311	10,131	11,214	8,3
2	ПАТ «РОСС»	1,434	1,514	1,963	1,814	1,955	0,521
3	ПАТ «Агроресурс»	15,345	15,551	15,599	15,625	16,291	0,946
4	ПАТ «КМЗ»	3,185	3,147	3,178	3,411	3,225	0,04
	Усього	22,878	29,895	30,051	30,981	32,685	9,807
Рівень інформаційної безпеки підприємства							
1	ПАТ «Машзавод»	0,141	0,279	0,044	0,0152	0,024	-0,117
2	ПАТ «РОСС»	0,005	0,004	0,005	0	0	-0,005
3	ПАТ «Агроресурс»	0,018	0,018	0,021	0,017	0,016	-0,002
4	ПАТ «КМЗ»	0,012	0,009	0,009	0,030	0,025	0,013
	Усього	0,176	0,31	0,079	0,0622	0,065	-0,111

* Джерело: розроблено автором за даними підприємств

Наведений у табл. 1 рівень інформаційної безпеки підприємства розраховано за запропонованою моделлю оцінки інформаційної безпеки підприємства такого вигляду:

$$T_{info}^t = \frac{INC_{info}}{0,1 * INC_t}, \quad (1)$$

де T_{info}^t – оцінка рівня інформаційної безпеки підприємства на момент часу t ; INC_{info} – кошти, частина доходу підприємства, що витрачена на забезпечення інформаційної безпеки на момент часу t ; INC_t – дохід підприємства на момент часу t , $0,1$ – коефіцієнт, визначений експертним шляхом.

У дисертаційному дослідженні побудовано процес управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки досліджуваних підприємств, який складається з етапів: визначення цілей; створення, пошуку, збирання, одержання і зберігання інформації; використання інформаційних ресурсів – підготовка рекомендацій, вироблення альтернативних варіантів при прийнятті рішень (рис. 2).

За результатами проведеного аналізу динаміки частки витрат на інформаційне забезпечення економічної безпеки у валовій реалізації та рівня інформаційної безпеки ряду підприємств доведено, що для підтримання належного рівня економічної безпеки підприємства потрібно системно використовувати різні методи та методики управління інформацією та сучасні технічні засоби інформаційного забезпечення.

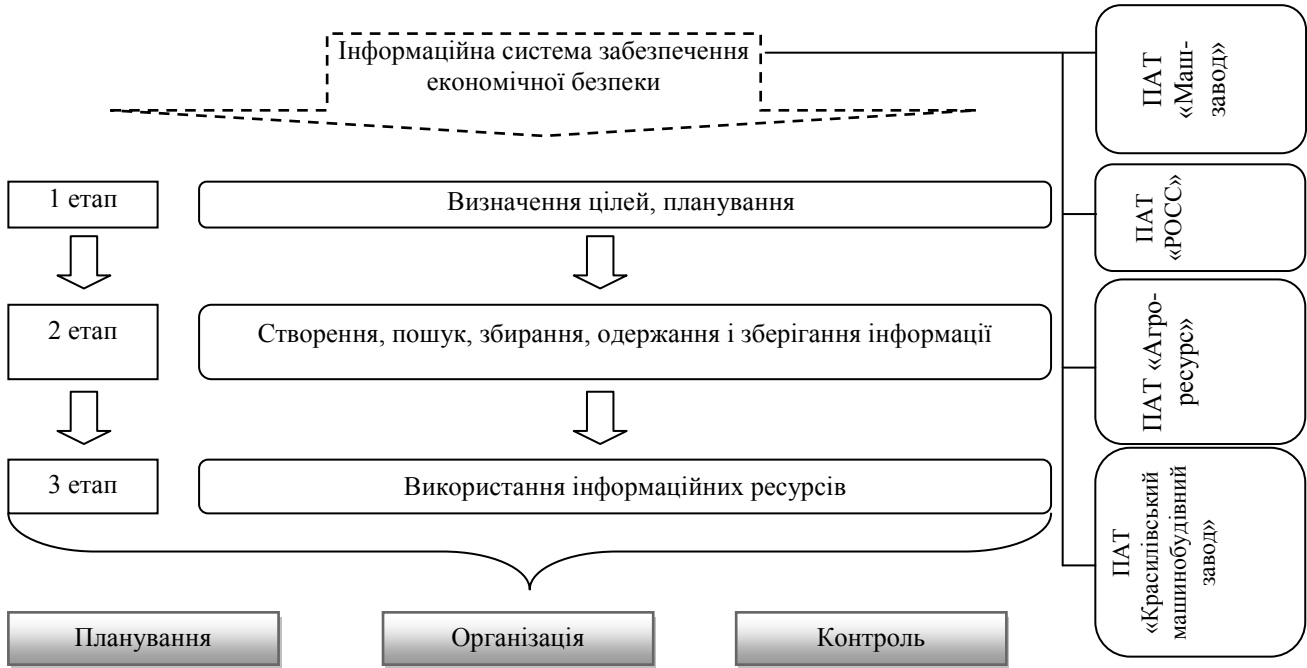

Рис. 2. Етапи процесу управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки досліджуваних підприємств*

*Джерело: розроблено автором за даними підприємств

У підрозділі 2.3 «Складові інформаційного забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств» встановлено, що в системі забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств у якості інформаційних ресурсів починають використовуватися різні надбання закордонних підприємств, особливо поширення набули технології планування фінансових потоків, підходи до прогнозування економічної ефективності інвестиційних проектів, проекти розвитку підприємств з використанням системи збалансованих показників.

У роботі було запропоновано метод оцінки стратегічного розриву між бажаним і фактичним станом після управління інформаційним портфелем підприємств за формулою 2:

$$CP = S_n - S_{n1}, \quad (2)$$

де CP – величина стратегічного розриву реалізації завдань управління інформаційним портфелем; S_n – оцінка стану реалізації завдань управління інформаційним портфелем; S_{n1} – оцінка наявного стану реалізації завдань управління інформаційним портфелем.

Оцінку стану реалізації завдань управління інформаційним портфелем наведено у формулі 3:

$$S_n = P_n (x_1x_2 + x_2x_3 + x_3x_4 + x_4x_1), \quad (3)$$

де x_1 – усереднена експертна оцінка реалізації завдання збереження інформації; x_2 – усереднена експертна оцінка реалізації завдання представлення даних про суб'єкти взаємодії; x_3 – усереднена експертна оцінка реалізації завдання аналізу інформації; x_4 – усереднена експертна оцінка реалізації завдання синтезу інформації; n – кількість завдань управління інформаційним портфелем підприємств.

При цьому, стратегічний розрив у межах $0 < CP \leq 50$ буде вважатися незначним стратегічним розривом реалізації завдань управління інформаційним портфелем; $50 < CP \leq 100$ – значний стратегічний розрив реалізації завдань управління інформаційним портфелем; $CP > 100$ – критичний стратегічний розрив реалізації завдань управління інформаційним портфелем. Здійснена оцінка техніко-технологічного, інформаційного, методологічного та суб'єктного складових системи забезпечення економічної безпеки підприємств, на основі якої розраховано величини стратегічного розриву реалізації завдань управління інформаційним портфелем, як різницю між фактичним та прийнятим бажаним станом інформаційного забезпечення для підприємств: ПАТ «Агроресурс» ($CP = 60,48$) – незначний стратегічний розрив реалізації завдань управління інформаційним портфелем; ПАТ «Машзавод» ($CP = 70,74$) – значний стратегічний розрив реалізації завдань управління інформаційним портфелем; ПАТ «РОСС» ($CP = 134,25$) і ПАТ «Красилівський машинобудівний завод» ($CP = 113,34$) – критичний стратегічний розрив реалізації завдань управління інформаційним портфелем.

У розділі 3 «ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ» запропоновано методичні засади управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки вітчизняного підприємства, обґрунтовано і розроблено інструментарій управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки вітчизняного підприємства з використанням системи збалансованих показників, оцінено економічну ефективність і доцільність розроблених моделей з метою розбудови системи забезпечення економічної безпеки вітчизняного підприємства.

У підрозділі 3.1 «Методичні засади інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки машинобудівних підприємств» визначено, що для вдосконалення управління інформацією у системі забезпечення економічної безпеки слід враховувати важливі положення, що охоплюють особливості її функціонування; основні ресурси системи; перелік інтересів ключових зацікавлених сторін; принципи управління тощо. Ці положення передбачають рух інформаційних потоків, а їх виконання може мати альтернативний характер. Характеристики економічної безпеки невзаємозамінні, і кожна повинна реалізовуватися повністю, відповідно до цього в умовах браку інформаційних ресурсів необхідно встановлювати черговість кроків щодо управління інформацією із забезпечення належного рівня економічної безпеки: зібрати інформацію від внутрішнього і зовнішнього середовищ підприємства; провести відбір (сканування) інформації; систематизувати інформацію для забезпечення економічної безпеки підприємства; здійснити аналіз факторів і побудувати варіанти дій; сформулювати розпорядження структурним підрозділам; визначити можливі збитки та зони функціонування; передати інформацію антикризовій групі; застосувати методи підтримки належного рівня економічної безпеки підприємства. Динаміка зовнішнього середовища підприємства, прояви небезпек та загроз внутрішнього

середовища, необхідність забезпечення економічної безпеки та її складових потребують синтезу окремих інформаційних елементів управління, реалізація яких забезпечує вироблення альтернативних підходів при здійсненні оперативного та стратегічного управління забезпеченням економічної безпеки для досягнення кінцевих цілей і результатів діяльності підприємства.

У підрозділі 3.2 «Розроблення моделі управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки вітчизняного підприємства з використанням сучасних технологій» встановлено, що одним з інструментів покращення якості управління інформацією для забезпечення економічної безпеки підприємства є збалансована система показників, що дає змогу перевірити можливість реалізації планів забезпечення економічної безпеки з використанням наявного інформаційного забезпечення підприємства за допомогою взаємопов'язаних оцінних індикаторів.

Для досліджуваних промислових підприємств раціональна реалізація системи збалансованих показників із використанням зовнішньої та внутрішньої інформації дасть змогу підвищити рівень економічної безпеки, головним індикатором якої може бути розмір прибутку (табл. 2).

Таблиця 2

Впровадження процесу інформаційного забезпечення економічної безпеки з використанням системи збалансованих показників*

№	Види робіт	Результати
1	Розподіл відповідальності за досягнення планових значень і введення показників економічної безпеки в систему мотивації	Матриця відповідальності за показники економічної безпеки
2	Розроблення і впровадження процесів зворотного зв'язку	
2.1	Розроблення процесів, процедур формування і отримання фактичних значень за показниками для цілей проведення план-фактного контролю	Схеми формування фактичних значень показників
2.2	Коректування цілей і показників	Схеми процесів
3	Документування робіт	Регламентуючі документи

*Джерело: розроблено автором

Запропонований автором процес інформаційного забезпечення економічної безпеки з використанням системи збалансованих показників базується на визначенні основних етапів і робіт, їх тривалості і вартості, дасть змогу забезпечити якісне розв'язання завдань на підприємствах з управління інформаційним забезпеченням економічної безпеки підприємства. Процес може бути впроваджений за допомогою здійснення чотирьох етапів: розроблення корпоративних причинно-наслідкових зв'язків; корпоративної рахункової карти; плану стратегічних заходів, бюджету, впровадження системи збалансованих показників.

У підрозділі 3.3 «Економічна результативність моделі управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки вітчизняного підприємства» автором розроблено та запропоновано модель вибору ранжування альтернатив управління інформацією системи забезпечення економічної безпеки підприємства, проведено обґрунтування інформаційного

забезпечення економічної безпеки та визначено його ефективність. Можна прийняти правильне рішення з упровадження інформаційних технологій за допомогою критеріїв вибору оптимального рішення – визначити найефективніший варіант вкладання коштів у інформатизацію підприємства. Так, на підприємстві постає питання вибору альтернативної стратегії щодо вкладання коштів в інформатизацію діяльності: x_1 – використання вже наявних ІТ, тобто працювати на вже впроваджених; x_2 – розроблення власних програм; x_3 – вкладання коштів у сучасні ІТ. Процес застосування цієї моделі складається з трьох етапів, що представлені на рис. 3.

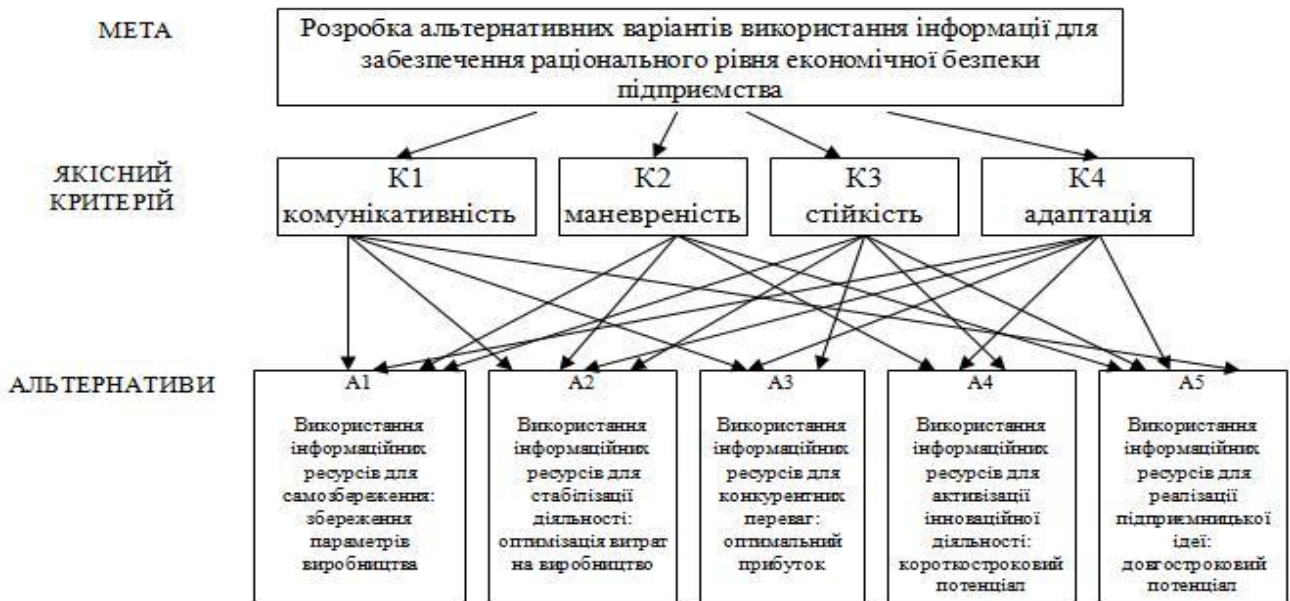

Рис. 3. Модель вибору (ранжування) альтернатив управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства*

*Джерело: розроблено автором

На першому етапі виконується структурування проблеми відбору, результатом якого є представлення процесу прийняття рішення у вигляді підпорядкованої ієрархії або мережі. В елементарному вигляді ієрархія формується з вершини (мети) через проміжні рівні – критерії – до найнижчого рівня, який є набором альтернатив і системи зв'язків, що демонструють взаємний вплив чинників (критеріїв) і альтернатив.

На другому етапі встановлюються пріоритети критеріїв та проводиться оцінювання кожної альтернативи за встановленими критеріями із застосуванням методу попарних порівнянь елементів відносно їхнього впливу на загальну для них характеристику. Система попарних порівнянь дає результат, який можна подати у вигляді обернено симетричної матриці.

На третьому етапі реалізації методу ієрархій за допомогою механізму визначення власних векторів матриць пріоритетів та алгоритму обчислення глобальних пріоритетів альтернатив відносно мети розраховується підсумковий рейтинг – позиції першочерговості альтернатив у процесі прийняття рішення з орієнтиром здійснення вищезазначеної мети.

Ця модель дає змогу провести декомпозицію складного процесу прийняття рішення шляхом виділення елементарних, формалізованих

складових частин цього процесу. Таким чином, вона базується на системному підході та експертній оцінці, дає змогу на проміжному етапі сформувати рейтинг пріоритетів – альтернатив для результативного управління інформацією в досягненні визначеної мети.

На основі економіко-фінансових показників сформульовано масив числових значень для ПАТ «Машзавод», що дають змогу впровадити модель управління інформацією в системі забезпечення економічною безпекою підприємства з використанням системи збалансованих показників (табл. 3).

Таблиця 3

Параметри забезпечення економічної безпеки на основі системи збалансованих показників для ПАТ «Машзавод»*

Показник	Од. виміру	1-ий рік	2-ий рік	3-ій рік	4-ий рік	5-ий рік
Фінанси						
Чистий прибуток	тис. грн	443,0	658,7	764,6	877,6	998,8
Розмір витрат обігу	тис. грн.	4130,0	4252,2	4378	4507,8	4641,2
Дохід від продажу товарів	тис. грн.	5612,3	5892,9	6187,6	6496,9	6821,8
Клієнти (споживачі)						
Кількість нових покупців	одиниць	30	40	50	60	70
Індекс цін	коєф.	1,03	1,04	1,05	1,07	1,08
Внутрішні бізнес-процеси						
Широта і глибина асортименту в середньому і низькому діапазоні цін	одиниць	16	17	17	18	18
Кількість дилерів у різних регіонах та інших країнах	одиниць	15	17	19	20	22
Кількість PR-акцій	одиниць	4	4	4	4	4
Питома вага адміністративних витрат у загальних витратах	%	12,69	12,69	12,70	12,70	12,71
Навчання і розвиток						
Питома вага автоматизованих операцій	%	45	60	70	70	70
Співвідношення між виробничими та управлінськими працівниками	%	15 : 85	15 : 85	15 : 85	15 : 85	15 : 85
Кількість співробітників, що пройшли курси забезпечення належного кваліфікації	осіб	15	20	30	30	30

*Джерело: власні розрахунки

Наведені в табл. 3 числові значення можна вважати стратегічними орієнтирами підприємства на відповідний рік, за яких рівень його економічної безпеки в наявних умовах супроводжуватиметься прибутковим функціонуванням і вчасними розрахунками з учасниками зовнішнього та внутрішнього середовищ. Для реалізації планів зростання економічної безпеки підприємства потрібно буде провести деякі заходи з технічного переоснащення виробництва. Розрахунок показників, що повинні сприяти зростанню економічної безпеки, проводився на основі обсягів реалізації продукції на оновленому обладнанні. Прийняття альтернативних варіантів управління інформацією з метою забезпечення економічної безпеки підприємства дає можливість підвищити ступінь економічної обґрунтованості прийняття рішення

стосовно вибору альтернативного варіанта руху інформації підприємства в напрямі самозбереження, стабілізації, формування конкурентної, інноваційної позиції або позиції забезпечення довгострокового потенціалу в рамках управління забезпеченням економічної безпеки підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове рішення наукового завдання з удосконалення управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства шляхом розроблення моделі вибору (ранжування) альтернатив управління інформацією в цій системі. У результаті авторських досліджень сформульовано висновки науково-практичного характеру, що відображають виконання завдань відповідно до поставленої мети:

1. У ході дослідження сутності та складових системи забезпечення економічної безпеки підприємства автором запропоновано нове визначення поняття «система забезпечення економічної безпеки підприємства», що трактується як сукупність економічних відносин, пов'язаних із управлінням діяльністю підприємства шляхом мінімізації впливу на нього внутрішніх і зовнішніх загроз та досягнення поставлених стратегічних цілей. Встановлено, що серед основних елементів системи забезпечення економічної безпеки підприємства виділено: об'єкти; суб'єкти; принципи; функціональні складові; загрози; індикатори оцінки. Встановлено, що система забезпечення економічної безпеки підприємства ґрунтується на основі базових принципів: системності, автоматизації, розвитку, безперервності, відкритості до взаємодії з іншими системами, масштабування, законності, та спеціальних принципів: поєднання гласності та конфіденційності, компетенції, економності, взаємодії, плановості, адаптованості, своєчасності та інших. Удосконалено теоретичні підходи до трактування сутності поняття "управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства", що визначається як цілеспрямований процес планування, організації, підбору кадрів, управління, координації різних видів інформаційної діяльності та контролю за ними, здійснюваний на основі комплексного використання всіх видів інформації, наявної на підприємстві та за його межами, а також сучасного програмного та технічного забезпечення з метою досягнення цією системою визначених цілей.

2. Досліджено та систематизовано теоретико-методичні засади поняття «інформаційно-аналітична підсистема забезпечення економічної безпеки підприємства», що є сукупністю методичних, технічних, програмних, технологічних засобів, показників і методів оцінки та аналізу економічної безпеки підприємства, що функціонує на принципах системності, автоматизації, розвитку, безперервності, відкритості, масштабування, законності, взаємної відповідальності та є важливим елементом системи забезпечення економічної безпеки підприємства. Інформаційно-аналітична підсистема забезпечення економічної безпеки підприємства є невід'ємною частиною системи забезпечення економічної безпеки підприємства, що нерозривно пов'язана з

іншими підсистемами та забезпечує їх інформаційно - аналітичне наповнення і функціонування.

3. Під час аналізу стану та тенденцій розвитку і використання сучасних інформаційних технологій у забезпеченні економічної безпеки вітчизняних підприємств встановлено, що позитивною була динаміка витрат на інформатизацію українських підприємств (зросли на 296,8 млн грн., або на 42,4% і досягли 996 млн. грн. у 2013 р.), динаміка питомої ваги підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, і зокрема в інформаційній сфері (їх частка зросла з 11,9% у 2005 р. до 16,1% у 2014 р.), і рівня загальної комп'ютеризації виробництва (за 2010-2014 рр. частка вітчизняних підприємств, які використовують комп'ютерні технології упродовж року зросла з 87,7 до 93,4%). Однак, порівнюючи зі світовими тенденціями застосування ІКТ у забезпеченні економічної безпеки, українські підприємства за індексом розвитку ІКТ відстають від країн ЄС, країн Південно-Східної Європи, Японії, США. Створення нових технологій і винаходів у напрямі «Інформаційні технології для управлінських цілей» розвивається недостатніми темпами. До сучасних інформаційних технологій у забезпеченні економічної безпеки підприємств належать: інформаційні технології обробки даних, інформаційні технології управління, інформаційні технології автоматизованого офісу, інформаційні технології підтримки прийняття рішень, інформаційні технології експертних систем.

Діагностика системи управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств із використанням сучасних технологій показала, що серед досліджуваних підприємств найбільший рівень інформаційної безпеки простежується на ПАТ «Машзавод», який у 2010 р. становив 0,14, однак до 2014 р. цей показник знизився до 0,02. Підприємством з найменшим рівнем інформаційної безпеки є ПАТ «РОСС», у якого цей показник продемонстрував тенденцію до зниження (у 2010 р. – 0,005). Основними факторами, що вплинули на рівень інформаційного забезпечення економічної безпеки підприємств були: масштаби діяльності підприємств, організаційно-правові форми, загальний рівень комп'ютеризації, наявність відокремлених підрозділів управління, фінансове та майнове становище, позиції підприємства на ринку та рівень конкурентоспроможності. Слабкими сторонами системи управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств стали: відсутність комп'ютеризованої системи управління, яка б об'єднала та полегшила діяльність підприємства у сфері забезпечення економічної безпеки, постійна потреба в модернізації обладнання та оновленні програмного забезпечення.

4. Систематизовано комплекс складових інформаційного забезпечення економічної безпеки досліджуваних підприємств та здійснено їх якісну оцінку за такими параметрами: техніко-технологічні (спеціалізоване програмне забезпечення та технології; спеціалізовані технічні засоби); інформаційні (збір первинної інформації; збір вторинної інформації; аналітичні дослідження та прогнози); методологічні (науково-теоретичні методики обробки та збору інформації; загальнонаукові методи обробки даних; аналітичні методи обробки

даних); суб'єктні внутрішнього обслуговуючого персоналу; наявність зовнішнього обслуговуючого персоналу), і проведено діагностику величини стратегічного розриву між бажаним і фактичним станом управління інформаційним портфелем підприємств.

5. Обґрунтовано і розроблено методичні підходи до визначення потреби в необхідних інформаційних ресурсах системи забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств, на підставі яких сформовано перелік інформаційних факторів впливу на економічну безпеку та досліджено дію ряду чинників, зокрема: витрат на інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки та частки витрат на інформаційне забезпечення економічної безпеки у валовій реалізації.

6. Сформовано і запропоновано процес управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства, що складається з таких етапів: етапу визначення цілей інформаційного забезпечення економічної безпеки; етапу планування, що складається із розроблення альтернативних планів діяльності підприємства, перевірки і затвердження планів структурних підрозділів, надання інформації для складання планів, розроблення альтернативних методик забезпечення економічної безпеки; етапу збору і обробки обліково-економічної інформації для прийняття рішень щодо планування економічної безпеки; етап здійснення контролю; етапу збору і обробки обліково-економічної інформації для прийняття рішень щодо планування економічної безпеки, використання аналітичної функції; етапу підготовки рекомендацій і вироблення альтернативних варіантів у прийнятті рішень при формуванні системи забезпечення економічної безпеки підприємства.

7. Розроблено та обґрунтовано економічну ефективність запропонованої автором моделі вибору (ранжування) альтернатив управління інформацією, що базується на ранжуванні господарських альтернатив у системі забезпечення раціонального рівня економічної безпеки промислових підприємств України – ПАТ «Агроресурс», ПАТ «Красилівський машинобудівний завод», ПАТ «РОСС», ПАТ «Машзавод» за критеріями К1 – комунікативності, К2 – маневреності, К3 – стійкості, К4 – адаптації. Альтернативними варіантами управління інформацією визначено такі: А1 – використання інформаційних ресурсів для самозбереження: збереження параметрів виробництва; А2 – використання інформаційних ресурсів для стабілізації діяльності: оптимізація витрат на виробництво; А3 – використання інформаційних ресурсів для конкурентних переваг; А4 – використання інформаційних ресурсів для активізації інноваційної діяльності: короткостроковий потенціал; А5 – використання інформаційних ресурсів для реалізації підприємницької ідеї: довгостроковий потенціал.

8. Удосконалено алгоритм управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства (С1...С7), який має вертикальну структуру і складається із взаємопов'язаних та взаємодіючих поліструктурних підсистем: (С1) - інформаційно-аналітичного забезпечення, (С2) - управління фінансами, (С3) - правового забезпечення, (С-4) - кадрового

забезпечення, (С5) - інноваційно-інвестиційного забезпечення, (С6) - техніко-технологічного забезпечення (С7) - управління екологічною безпекою. Реалізація на практиці цього алгоритму дає змогу здійснювати цілеспрямований організуючий вплив на роботу підсистем системи забезпечення економічної безпеки підприємства з метою максимально ефективного забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Цюцюпа С. В. Особливості управління інформацією суб'єкта господарювання з використанням комп'ютерних соціальних мереж / С. В. Цюцюпа, І. О. Чернозубкін // Вчені записки Університету «КРОК». – Вип. 31. – 2012. – С. 170-177. (0,48 д.а., з них авторіві належить 0,42 д.а., автором проведено аналіз основних показників функціонування комп'ютерних соціальних мереж в Україні)

2. Цюцюпа С. В. Класифікації інформації в системі економічної безпеки підприємства / С. В. Цюцюпа // Вчені записки Університету «КРОК». – Т. 2. – Вип. 32. – 2012. – С. 150-155. (0,37 д.а.)

3. Цюцюпа С. В. Обґрунтування впливових факторів інформаційного забезпечення в системі економічної безпеки підприємства / С. В. Цюцюпа // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Ч. 2 – Вип. 6 (197) – 2013. – С. 232-239. (0,77 д.а.)

4. Цюцюпа С. В. Класифікація інформації та способи її відображення для використання в діяльності підприємства / С. В. Цюцюпа // Вчені записки Університету «КРОК». – Вип. 33. – 2013. – С. 228-236. (0,60 д.а.)

5. Цюцюпа С. В. Значення процесів управління інформацією для формування системи забезпечення економічної безпеки підприємства // С. В. Цюцюпа / Вчені записки Університету «КРОК». – Вип. № 40. – 2015. – С. 112-119 (0,45 д.а.)

6. Цюцюпа С. В. Формування та аналіз інформаційно-комунікаційних технологій в системі забезпечення економічної безпеки промислових підприємств // С. В. Цюцюпа / Вісник. – Київський інститут бізнесу та технологій. – Вип. № 3 (28). – 2015. – С. 93-99. (0,73 д.а.)

Статті у виданнях, що входять до наукометричних баз даних та опубліковані за кордоном:

7. Цюцюпа С. В. Комплексный подход к формированию механизма обеспечения экономической безопасности предприятия с учетом использования информационных систем / С. В. Цюцюпа // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. – Вип. 6. – 2013. – С. 30-34. (0,46 д.а.)

8. Цюцюпа С. В. Методы и средства управления информацией и её защиты в системе обеспечения экономической безопасности предприятия в условиях применения современных информационных технологий / С. В. Цюцюпа // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. – Вип. 3. – 2014. – С. 18-23. (0,53 д.а.)

Тези доповідей і матеріали науково-практичних конференцій:

9. Цюцюпа С. В. Роль соціальних мереж у фінансово-економічній безпеці бізнесу / С. В. Цюцюпа : Науково-практична конференція молодих учених [«Психологія та безпека бізнесу»] (м. Київ, 30 травня 2012 р.) // ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». – К.: Вид-о Університету економіки та права «КРОК». – 2012. – С. 116-118. (0,19 д.а.)

10. Цюцюпа С. В. Інструменти управління інформацією для забезпечення економічної безпеки підприємства / С. В. Цюцюпа // Трансформація національних моделей економічного розвитку в умовах глобалізації : матеріали Міжнар. наук.-прак. конф. – К. : Київ. нац. торг.-екон. у-т. – 2013. – С. 340-341. (0,12 д.а.)

11. Цюцюпа С. В. Вплив інформатизації на управління економічною безпекою підприємств / С. В. Цюцюпа: Науково-практична конференція молодих учених [«Актуальні питання розвитку суб'єктів господарювання в умовах економічної нестабільності»] // ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». – К.: Вид-о Університету економіки та права «КРОК». – 2013 р. – С. 243-246. (0,20 д.а.)

12. Цюцюпа С. В. Механізм застосування інформаційних систем для прийняття рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства / С.В. Цюцюпа // Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки : Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. – Черкаси, 2014. – С. 218-222. (0,23 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Цюцюпа С.В. Управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності (економічні науки) – ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», Київ, 2016.

Дисертація присвячена вирішенню теоретико-методичних і практичних проблемних питань управління інформацією у системі забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах активного впровадження інформаційних технологій у господарській діяльності і зростання необхідності їх врахування для формування високих показників ефективності.

У дисертаційній роботі сформульовано понятійний апарат по темі дослідження, визначено та охарактеризовано сукупність елементів системи забезпечення економічної безпеки підприємства, структуризовано процес управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства, встановлено місце інформації та комунікацій у системі забезпечення економічної безпеки підприємства.

Проаналізовано тенденції розвитку та використання сучасних інформаційних технологій у забезпеченні економічної безпеки підприємств, досліджено стан управління інформаційно-аналітичним забезпеченням підприємств машинобудівної галузі і визначено фактори впливу на їхню

економічну безпеку з використанням інформаційних систем. Обґрунтовано і оцінено організаційно-методичні та практичні рекомендації по вдосконаленню процесів управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки машинобудівних підприємств.

Ключові слова: інформація, інформаційне забезпечення, управління інформацією, система забезпечення економічної безпеки підприємства.

АННОТАЦИЯ

Цюцюпа С.В. Управление информацией в системе обеспечения экономической безопасности предприятия. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 21.04.02 – экономическая безопасность субъектов хозяйственной деятельности (экономические науки) – ВУЗ «Университет экономики та права «КРОК», Киев, 2016.

Диссертация посвящена решению теоретико-методических и практических проблемных вопросов управления информацией в системе обеспечения экономической безопасности предприятия в условиях активного внедрения информационных технологий в хозяйственную деятельность и необходимости их учета для формирования высоких показателей эффективности.

В диссертационной работе сформулирован понятийный аппарат по теме исследования, определена и охарактеризована совокупность элементов системы обеспечения экономической безопасности предприятия, структурирован процесс управления информацией в системе обеспечения экономической безопасности предприятия.

Проанализированы тенденции развития и использования современных информационных технологий в обеспечении экономической безопасности предприятий, исследовано состояние управления информационно-аналитическим обеспечением предприятий машиностроительной отрасли и определены факторы влияния на их экономическую безопасность с использованием информационных систем.

Предложена последовательность действий для совершенствования организационно-методических и практических подходов к управлению информацией с целью обеспечения экономической безопасности предприятия. Она рассматривается как особая разновидность и относительно самостоятельная локальная подсистема управления предприятием. Отдельным элементом построенной системы является модель выбора альтернативных вариантов управления информацией для повышения уровня экономической обоснованности машиностроительного предприятия, базирующаяся на принятии решения по выбору возможного варианта движения информации предприятия в направлении самосохранения, стабилизации, формирования конкурентной, инновационной позиций или позиции обеспечения долгосрочного потенциала.

Одним из вариантов совершенствования модели управления информацией в системе обеспечения экономической безопасности предприятия

рассматривается сбалансированная система показателей. Предложен подход, посредством которого внедрение сбалансированной системы показателей обеспечит рост экономической безопасности, создаст благоприятные условия для повышения информированности работников о стратегии машиностроительного предприятия, мотивируя кадровый потенциал. Взаимосвязанные между собой показатели позволят учитывать реальную ситуацию и при рациональных расходах ресурсов достигать стратегических целей на всех уровнях управления экономической безопасностью.

Ключевые слова: информация, информационное обеспечение, управление информацией, система обеспечения экономической безопасности предприятия.

SUMMARY

Tsiutsiupa S.V. Information management in the system of ensuring the economic security. – Manuscript.

Thesis for the obtaining of PhD scientific degree on the specialty 21.04.02 – Economic security of business entities (economic sciences). – «KROK» University of Economics and Law. – Kyiv, 2016.

Thesis deals with theoretical, methodological and practical issues of information management system to ensure economic security in terms of active implementation of IT in business growth and the need to account for the formation of high performance.

The thesis formulated conceptual apparatus on the topic of research identified and characterized a set of system elements to ensure economic security, structured process information management system to ensure economic security, set location and communications system to ensure economic security.

Analyzes trends and use modern information technologies to ensure economic security, investigated the state management information and analytical support enterprise engineering industry and the factors of influence on their economic security of the use of information systems.

Proved and assessed the organizational and methodical and practical recommendations to improve processes information management system to ensure economic security engineering enterprises.

Keywords: information, information support, information management, system of ensuring the economic security.

Підписано до друку 26.07.2016 р. Формат 60*84/16 Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк цифровий.
Умов. друк. арк. 1,67. Обл.-вид. арк.1,78
Наклад 150 прим. Зам. №105

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
Київ-113, вул. Лагерна, 30-32

**Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 613 від 25.09.2001 р.**

Надруковано департаментом поліграфії
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
Київ-113, вул. Лагерна, 30-32
тел.: (044) 455-69-80
e-mail: polygrafia.krok@gmail.com